

Hind-Avropa dillərində zaman formalarının diaxronikası**Rəna Hüseynova***filologiya üzrə fəlsəfə doktoru,
Azərbaycan Tibb Universitetinin dosenti
E-mail: gunel.v.huseynova@gmail.com***Rəyçilər:** filol.ü.e.d., prof.İ.B. Kazımov,
filol.ü.f.d., dos. T.R. İsmayılova**Açar sözlər:** zaman formaları, kateqoriya, faza, feil, konsepsiya**Ключевые слова:** формы времени, категория, фаза, глагол, концепция**Key words:** tense forms, category, phase, verb, concept

Zaman formaları tərz bazası əsasında əmələ gəlir. Əvvəlcədən hind-Avropa dilində hərəkət feilləri vəziyyət feillərinə qarşı qoyulur. Qədim hind-Avropa feilində indiki zaman (prezent) və hərəkətin ardıcılığı mənasını, keçmiş zaman (aorist) və hərəkətin bitmiş və qeyri-ardıcılıq mənasını özündə əks etdirir.

Bir çox dilçi (İ.P.Krilova, E.M.Qordon, R.Mörfi, M.Svən, S.Ualtr) zaman kateqoriyanın trixotomik görüşünü qəbul edirlər, belə ki, ingilis dilinin tərz-zaman sistemində zamanın bütün: keçmiş, indiki, gələcək fazalarını həyata keçirir. Bu model tərz-zaman sisteminin ənənəvi modelidir. A.İ.Smirmitski hesab edir ki, ingilis dilində zaman kateqoriyası iki kateqorial formalar: indiki və keçmiş ilə məhdudlaşmış, “feillərin əksəriyyəti üç qrammatik zamanla: indiki, keçmiş və gələcək zamanla verilir” (7, 334).

Digər qrammatistlər (M.Y.Blox, Y.Q.Birenmaum, P.S.Barxudarov, O.Yesperson, R.Quirk, Ç.Friz) keçmiş və qeyri-keçmiş dixotomik sistemi konsepsiyasına üstünlük verirlər, bununla belə, gələcək zaman bir qrammatik kateqoriya kimi ya inkar edirlər, ya da dildə modal mənaların ifadə vasitələrindən biri kimi nəzərdən keçirlər. Zamanın təyin edilməsi əsasında morfoloji yanaşma durur, yəni əsas meyar köməkçi feillər və feil fleksiyası götürülür. Y.M.Bloxun fikrinə görə, ingilis dili sistemində iki zaman kateqoriyasını önə çəkmək olar. “Oppozisiyanın markerləşmiş üzvü olan keçmiş zaman prosesin keçmişdə qiymətləndirilməsinə yönəlmişdir və keçmiş-qeyri-keçmiş prosesi “ilkin zaman” kimi müəyyənləşdirir, oppozisiyanın markerləşmiş üzvü olan gələcək zaman gələcəyin qiymətləndirilməsinə yönəlmişdir, gələcək-qeyri-gələcək prosesi “prospektiv zaman” kimi müəyyənləşdirilir (1, 423).

Zaman və tərzin qarşılıqlı əlaqəsi müəyyən mənada göstərir ki, qədim dövrdən müasir dövrə qədər bəzi dillərdə verilən kateqoriyalar bütöv kimi nəzərdən keçirilir. Bununla belə, hind-Avropa dillərində feil daha şaxələnmiş zaman sisteminə malikdir. Bu dillərdə feil həm absolyut, həm də nisbi zamanla verilmişdir. Zaman sisteminin formalaşması b.e.ə. XVIII-IX əsrlərdə (hett dili) başlamış və indiki dövrə qədər davam edir.

İndiki zaman sferi nitq anını özündə əks etdirir və leksik olaraq söz və söz birləşmələri ilə göstərilə bilər, məsələn: *this day, this month*. Keçmiş zaman sferi indiki zaman sferini qabaqlayır və retrospektiv qiymətləndirilir, leksik cəhətdən *last month, a few days ago* kimi söz və söz birləşmələri ilə ifadə oluna bilər. Gələcək isə zaman sferi indiki zaman sferinin ardınca gedir və prospektiv qiymətləndirilir, *next day, next month* kimi söz birləşmələri ilə ifadə oluna bilər.

“İndiki zamana yönəlməmiş” mənə ya nisbi (relyativ), ya da faktik (faktual) ola bilər. “Nisbi zaman” mənəsi iki və ya daha çox hadisənin bir-biri ilə əlaqəsinə işarə edir, bir hadisənin digərinə nisbətə əvvəlcədən gəlmə, eynizamanlılığı və zamanda ardıcılığı (nisbi gələcək) əhatə edir. “Nisbi zaman” *before that, at the same time with* kimi söz birləşmələri ilə göstərilir. “Faktik zaman” real astronomik zamanı ifadə edir, *in the evening, in 1998* kimi söz birləşmələri ilə verilir. Feil zamanın qrammatik ifadəsi feilin morfoloji formaları vasitəsilə qrammatik zaman kateqoriyasını əmələ gətirir.

Qot dilinin zaman sistemi zamanın iki sintetik forması ilə təmsil olunur: indiki (prezens) və keçmiş (preterit). Qot dilində, digər german dillərində olduğu kimi, gələcək zamanın ifadə etmək üçün xüsusi forma mövcud deyil. Gələcək zamanın mənəsi, əsasən, indiki zamanın forması və kontekstlə ifadə olunurdu, məsələn: *ik qimands gahailja ina* “mən gələndə onu sağaldaram”. Digər hallarda gələcək zamanın yunan formaları qot mətnlərində *skulan, duginnan* köməkçi feilləri ilə verildirdi, bu da german dillərində gələcək zamanın müasir formalarını yaranmasını xatırladır (10, 90).

Qeyd etmək lazımdır ki, prezens və preteritin zaman formaları qot dilində tərz-zamana müraciətlə səciyyələnir. M.M.Quxman qeyd edir ki, “onlar mətnə hər hansı tərz-zaman əlamətlərinin proseslərinə aid ola bilər, bir şərtlə ki, bu formalar formaların paradigmatik mənəsinə qarşı qoyulmasın” (2, 8). Prosesin tərz-zaman əlamətlərinin konkretləşmə funksiyası bəzən prosesin tərz-zaman əlamətlərinə birbaşa işarəni, ya xüsusi leksik, ya da sintaktik indikatorları özündə əks etdirən fraza və ya fəvqifraza kontekstini özünə ehtiva edir (2, 10).

Qot dilində bir çox feillərdə indiki zamanın göstəricisi güclü feillərin kökünə birləşən, I sinif zəif feillərdə əsas əmələ gətirən suffiksə qoşulan tematik sait idi: *nim-i-s* “sən götürürsən” (-/- - tematik sait, -s II şəxs təkin göstəricisi). Tematik sait II və III sinif zəif feillərdə indiki zamanda yox idi, məsələn: *salb-ö-s* “ты мажешь”, burada -o- II sinif zəif feillərdə əsas əmələ gətirən suffiks, -s II şəxs tək göstəricisidir; *hab-ai-s* “sən maliksən”, -ai III sinif zəif feillərdə əsas əmələ gətirən suffiksdir, -s II şəxs tək göstəricisidir (bütün feillərdə keçmiş zaman formalarında tematik sait yox idi).

İndiki zamanda V və VI siniflərin bəzi güclü feillərində kökün dalınca -n və ya -j kimi xüsusi suffiks gəlir; *fraih-n-is* “sən soruşursan” (V sinif), *haf-j-is* “sən qaldırırsan” (VI sinif). Preteritdə bu suffiks yoxa çıxır: *frah* “soruşdu”, *höf* “qaldırdı”. -j formativ bu halda ümumgerman prezens əsasıdır, biz onu qədim yunan dildə prezens formasının əmələ gəlməsində rast gəlirik. Lakin qot dilində bu göstərici I sinif zəif feillərə keçiddə yavaş-yavaş yoxa çıxır (2, 290-291).

Zəif feillərin keçmiş zamanın əmələ gəlməsində *-da, -de, -ded* dental suffiksləri iştirak edir, bu suffikslər əsas əmələ gətirən suffiksin ardınca gəlir, məsələn: *laist-i-da* “mən (o) təqib etdim”, *laist-i-de-s* “sən təqib etdin”, *laist-i-ded-um* “biz təqib etdik”.

Əsas arxa damaq samiti ilə bitən I sinfin zəif feillərində əsas yaradan suffiks preteritdə itir, məsələn, *waurlg'an* “yaratmaq”, *bug'an* “qurban olmaq”. Arxa damaq samiti -/- keçid edir, dental suffiks isə -ta formasında çıxış edirdi, məsələn, *waurhta* (8, 48-49). Qeyd etmək lazımdır ki, zəif feillərin hər bir sinfi əsasını əmələ gətirən xüsusi suffiks fərqləndirilir, bu suffiksə əsasən zəif feillərin dörd sinfi önə çəkilir: I sinif – -y, II sinif – -o, III sinif – -ai/-a, IV sinif – -n/-na (3, 43).

Güclü feillər saitlərin əvəzlənməsi yolu ilə keçmiş zaman formasını əmələ gətirir.

I sinif -ei-, -ai-, -i-, -i-: *steigan* — *staig* — *stigun* — *stigans* «qalxmaq»;

II sinif -i-, -a-, -u-, -u-: *kiusan* — *kaus* — *kusun* — *kusans* «seçmək»;

III sinif *-i-, -a-, -u-, -u-* bindan — band — bundun — bundans «bağlamaq»;

IV sinif *-i-, -a-, -e-, -u-*: niman — nam — nemun — numans «götürmək»;

V sinif *-i-, -a-, -e-, -/-*: giban — gaf — gebun — gibans «vermək»;

VI sinif *a-, -O-, -o-, -a-* far an — forun — farans «getmək».

Güclü feillərin VII sinfi keçmiş zaman formasında ilk hecanın (reduplikasiya) təkrarlanması yolu ilə düzəldir, *haitan* «çağırmaq» - *haihait* — *haihaitun* — *haitans*.

Qot dilində preterit-prezent feilləri adlanan feillər həm güclü, həm də zəif feillərin əlamətlərini özündə daşıyır. Zaman formalarının əmələ gəlməsində bəzi fərqlər nəzərə çarpır; indiki zaman formaları güclü feillərin keçmiş zaman tipi əsasında əmələ gəlir, məsələn, *witan* «bilmək» - *wait* «mən bilirəm». Preterit formaları zəif tipi əsasında dental suffiksin köməyi ilə düzəldir, məsələn, *wissa* «o bilib».

Qot dilində *briggan* «gətirmək», *gaggan* «getmək», *wisan* «olmaq, mövcud olmaq» düzgün olmayan feillərə daxildir. Feillərin hər birinin prezens və preterit formaların yaranmasında özünəməxsus xüsusiyyətləri nəzərə çarpır. Beləliklə, *briggan* feilinin indiki zamanın strukturunun əsası güclü feillərin III sinfini xatırladır, preterit isə kök saitin dəyişməsi və *-ta/-ted* dental suffiksin birləşməsi yolu ilə əmələ gəlir, məsələn: *brahta* «o gətirdi» < *braytedun, brahtedun* «onlar gətirdilər».

Gaggan feilinin indiki zamanının əsası güclü feillərin VII sinfinə aiddir. Lakin onun preterit formaları yoxa çıxmış və suppletiv formalarla əvəz olunur; *iddja* «mən (o) getdi», *iddjedun* «onlar getdilər». Preteritin cəmində zəif təsriflənmədə dental suffiksin qalıqlarına rast gəlmək olar (*iddjes, iddjaduni*). Təkdə preteritin zəif formasına mətnlərdə yalnız bir dəfə rast gəlinir, *gaggida* “o getdi”. *Wisan* feilinin indiki zamanı suppletiv üsulla hind-Avropa -es əsasında əmələ gəlir. Bu feilin keçmiş zamanı wes- əsaslı hind-Avropa mənşəli güclü feillərin V sinif tipinə görə əmələ gəlmişdir (3, 56-57).

“Dilçiliyin ensiklopedik lüğətində” qədim hind-Avropa perfekti qədim yunan və hind-Avropa dillərində dəqiq verilmişdir, o, “xüsusi şəxs sonluqları və əsasın xüsusi təşkili ilə səciyyələnir” (9). Qədim yunan dilində perfekt üç əsas ünsürləri – reduplikasiya, perfektin əsasları, suffikslərlə əmələ gəlir. Məlum növün zəif perfekti qədim yunan dilində *παίδευειν* “təbiyə etmək” feilindən, reduplikasiya vasitəsilə və *κα: πεπαίδευκα* -dən əmələ gəlmişdir, məlum növün güclü perfekti *γράφω* “yazmaq” feilindən *γγραφα* -dan əmələ gəlmişdir. Mediopassivdə *παιδύομαι* feilinin başlanğıc formasını “mən özüm üçün təbiyə edirəm, mən özümü təbiyə edirəm; məni təbiyə edirlər”, perfekt formasının göstəricisi birləşdirici saitsiz reduplikasıdır, məsələn: *πεπαίδευμαι, πεπαίδευσαι*. Qədim yunan dilində perfekt keçmişdə baş vermiş və indiki zamanda davam edən vəziyyəti ifadə edir, bu formaları qədim yunan dilindən müasir dillərdə tərcümə zamanı onlar ya bitmiş tərzdə və ya indiki zaman forması ilə verilə bilər. Ulu hind-Avropa dilində perfekt inisiator tərəfindən keçmişdəki hərəkətin konkret dəyişməsinin nəticəsi kimi subyektin əldə etdiyi vəziyyətin ifadəsi üçün istifadə olunmuşdur. Subyektin nəticəli vəziyyəti keçmişdə bitmiş hərəkəti göstərir, bəzi hallarda hərəkət sonra da davam edə bilər. İlk öncə perfekt formaları yalnız feil köklərinin məhdud kəmiyyətində işləndirdi, sonrakı dövrlərdə perfektin mənası obyektin vəziyyətinə ilə bağlı genişləndi, perfekt formalarının əmələ gətirdiyi feil köklərinin sayı artdı. Sonradan perfekt statik mənadan aksional mənaya doğru inkişaf etdi, nəticə etibarilə perfektin keçmiş zaman qeyri-perfektli ilə funksional birləşməsi baş vermişdir, bu da bu formaların birləşməsinə, ya da itməsinə gətirib çıxarmışdır. Eyni zamanda bu proseslərlə yanaşı yeni analitik *olmaq, malik olmaq* feilləri və feili sifət birləşmələr formalaşmışdır, məsələn, *er ist gekommen* “o gəldi”, *er hat das getan* “o bunu etmişdir” konstruksiyalarını misal göstərmək olar.

Ulu hind-Avropa dilində indiki zamanı ifadə etmək üçün bir neçə forma mövcud idi: prezens, aorist və perfekt (8, 91). A.Savçenkonun fikrinə görə, perfekt keçmişdə hər hansı bir hərəkətin nəticəsi olaraq subyektin və ya obyektin vəziyyətini göstərdiyi kimi, zamana ümumiyyətlə uyğun gəlməyə də bilər (6, 294). L.N.Mixeyevanın bildirdiyi kimi, dilçiliyin zamanı öyrənməsində dönük nöqtəsi dilin koqnitiv tərkibinin müəyyənləşdirilməsidir (5, 6).

Məlumdur ki, gələcək zaman formaları hind-Avropa dillərində daha sonrakı mərhələlərdə meydana gəlmişdir. Qədim yazılı abidələrində təsbit olunmuş daha erkən dillərdə, məsələn, qədim yunan, latın və digər dillərdə zamanın digər qrammatik formalarına nisbətən gec formalaşmışdır (4). Beləliklə, qot və qədim yuxarı alman dilində gələcək zamanın sabit, dəyişməz formasına rast gəlinmir. Bununla belə, bu xalqlarda gələcək zaman anlayışı mövcud idi, bunu latın və yunan dillərində qədim alman dilinə tərcümələr göstərilir. Gələcək zaman mənası indiki zaman forması ilə ifadə olunurdu. Bu zaman müəyyən mənada dəqiqləşmə aparılırdı, bu da zaman zərfi vasitəsilə, ya da kontekstlə ifadə olunurdu.

Müasir dövrdə keçmiş zaman əvvəl baş vermiş nəşə, gələcək isə sonra baş vermiş nəşə kimi qəbul edilirsə, zamanın ikili bölünməsində keçmiş əvvəl kimi, indiki və gələcək sonra baş vermiş kimi qavranılır. Beləliklə, qot *gistradagis* “gələcək” mənasını verir, etimoloji olaraq qədim ingilis *gistranbdaeg* sözünə uyğun gəlir, *gestern* isə “dünən yox, o biri gün” mənasını kəsb edir. Bu sözlərin mənasının yenidən qavranılması qədim germanlarda zaman təsəvvürlərinin dəyişməsi ilə əlaqədardır. Bir çox dillərdə gələcək zaman bir çox formalarla verilir. Latın, roman, german, bəzi türk dillərində, slavyan dillərində əsas gələcək zamandan əlavə, ilkin gələcək və keçmişdə gələcək mövcuddur.

Hett dilinin zaman sistemi ikiüzlüdür və prezens və preteritlə verilmişdir. İndiki zamanın formantı bir çox halda preterit formasının göstəricisidir. Bu göstərici bir çox hind-Avropa dillərində, eləcə də digər dillərdə də rast gəlinir. Bu göstəricinin qalıqlarına müasir dillərin zaman sistemlərində də görmək olar.

Qot dilinin zaman sistemi iki zaman formasına malik olmasına baxmayaraq, bir çox xüsusiyyətlərə malik idi. Bu xüsusiyyətlər bir çox german dilində zaman kateqoriyasının formalaşmasına təkan vermişdir. Bir çox fərqi olmasına baxmayaraq, qot dilinin zaman formasının hind-Avropa zaman sistemi ilə ümumi cəhətləri mövcuddur. Yunan və qot dilinin indiki formasında -y formantı hett dilində prezensin göstəricisi olduğunu demək olar. Hett feilində indiki zamanın -/- göstəricisi qot dilində I sinif tematik feil əsasında da təkrarlanır. Keçmiş zaman formalarının əmələ gəlməsində bir çox ümumi cəhətləri görmək olar. Hett, yunan və qot dillərinin zaman sisteminin keçmiş zaman formasının əmələ gəlməsində aşağıdakıları önə çəkmək olar: a) latın dilini çıxmaq şərti ilə, bütün dillərdə ablautun olması; b) hett və qot dillərində -/a-/-er/- suffiksi və onun variantlarının mövcudluğu.

Bundan əlavə, latın və hett dillərində futurum II-ni, plyuskamperfektin əmələ gətirməyə xidmət edən ümumi -ez- suffiksinin olmasını qeyd etmək olar. Hett dilində bu suffiks keçmiş zamanın III şəxs cəmində rast gəlmək olar.

Müasir dillərdə perfektin formaları müxtəlifdir; alman dilində perfekt nəqli keçmiş zamandır, eləcə də indiki zamanda vəziyyətin ifadəsində işlənir. Fransız, italyan və rumın dillərində perfekt eyni mənaya malikdir, lakin onun işlənməsi kitab üslubu ilə məhdudlaşır. İngilis və İsveç dillərində perfekt keçmişdə hərəkəti müəyyənləşdirmək üçün istifadə edilir, o da indikidə öz əksini tapır. Bəzi slavyan dillərində, xüsusən şərq slavyan dillərində perfekt forması yoxdur. Müasir alman dilində perfektin analitik formalar ilə preteritin sintetik formaları keçmişdə hərəkəti müəyyənləşdirmək üçün istifadə olunur, bununla belə, qeyd olunmalıdır ki, hər iki forma üslubla tənzimlənir. Beləliklə, perfekt formaları, adətən, danışmaq

üslubunda, preterit formaları isə publisistik, elmi və bədii üslubda işlənir. Alman dilində perfekt formaları *haben* feilinin, bir nöqtədən digər nöqtəyə yerdəyişməni göstərən *sein* feilinin vasitəsi ilə, vəziyyətin dəyişməsi və *sein*, *bleiben* feillərinin köməyi ilə düzəlir.

Ulu hind-Avropa dil sistemində danışanın şüurunda indikiyə köklənməsi daha dəqiq ifadə olunur. Bununla belə, keçmiş zamanda müddətli və təkrarlanan (imperfekt) hərəkət fərqləndirilir, gələcək isə indikindən fərqli zaman kimi qavranılır. Bu, bir növ, uşaq dünyagörüşünü xatırladır, belə ki, uşaq indikini dəqiq başa düşür, keçmiş və gələcək isə mövcud olmayan kimi qavranılır. Diqqətin indiki zamana köklənməsi qədim insanın dünyanı qavraması xüsusiyyətləri ilə bağlı ola bilər, zaman konsepsiyası da müasir fikirlərdən fərqlənirdi.

Beləliklə, erkən hind-Avropa dillərində zaman münasibətlərin ifadəsində deyktik hissəciklərindən istifadə olunurdu, bu hissəciklər əsas əmələ gətirən formantların mənəbidir. Deyktik formaların istifadəsi zaman kateqoriyasının ayrıca qrammatik kateqoriya kimi önə çəkilməsi üçün əsas ola bilməz. Deyktik formalar danışanın zamana münasibətdə yaxın və ya uzaqlığına işarə edə bilər.

Məqalənin aktuallığı. Zaman kateqoriyası ilə bağlı bir çox məsələlər diaxronik planda araşdırmalarda daha aydın əks olunduğundan zaman formalarının diaxronik planda tədqiqata cəlb edilməsi olduqca vacib məqamlardan biridir. Hind-Avropa dillərində zaman formalarının diaxroniyasının təhlil edilərək araşdırılması bu baxımdan məqalənin mövzusunun aktual olmasına dəlalət edir.

Məqalənin elmi yeniliyi. Hind-Avropa dillərindən fei sisteminin daha geniş və şaxələnmiş formaya malik olması burada zaman kateqoriyasının fərqli cəhətlərdən və yanaşmalarla araşdırılmasına xüsusi maraq oyadır. Məqalədə Hind-Avropa dillərində zaman formaları, zaman konsepsiyasının özü, feilin zaman göstəricilərinin ilk dəfə olaraq diaxronik planda tədqiq edilməsi araşdırmanın elmi yeniliyini şərtləndirir.

Məqalənin praktik əhəmiyyəti və tətbiqi. Məqalədən ali və orta ixtisas məktəblərinin müəllimləri, eləcə də tələbə və magistrantlar istifadə edə bilərlər.

Ədəbiyyat

1. Блох М.Я. Практическая грамматика английского языка: Учеб. М.: Высш.шк., 2003, 423 с.
2. Гухман М.М. Историко-типологическая морфология германских языков: Категория глагола. М.: Наука, 1977.
3. Дубинин С.И. Готский язык/ С.И. Дубинин, М. В. Бондаренко, А.Е. Тетеревенков. Самара: Из-во Самарск. Ун-т, 2006.
4. Карлинский А.Е. Языковая категория времени: опыт когнитивного анализа. //Вестник КазГУМОиМЯ, 2001, № 3.
5. Михеева Л.Н. Время в русской языковой картине мира: лингвокультурологический аспект :канд.дисс., М.: 2004.
6. Савченко А.Н. Сравнительная грамматика индоевропейских языков, М.: Высшая школа, 2003.
7. Смирницкий А.И. Морфология английского языка. М.: 1959.
8. Тронский И.М. Общеиндоевропейское языковое состояние, М., 2004.
9. Лингвистический энциклопедический словарь - <http://tapemark.narod.ru/les>
10. Braune W. Gotische Grammatik/ W. Braune. Halle-Saale: Max Niemeyer Verlag,

Р. Гусейнова

Диахроника временных форм в индоевропейских языках

Резюме

Необходимо показать роль аспектуальных форм в создании индоевропейской категории времени. Однако, углубляясь в историю этой категории, мы сталкиваемся с различными формами дейктики, которые могут служить для дифференциации движения на ранней стадии индоевропейского языка. Если мы рассматриваем временную систему хеттского как древнюю индоевропейскую систему времени, мы можем сказать, что она придает ей модальный оттенок. Древняя форма языка Хетта была индуктивной с помощью контекста, различных временных значений (значения настоящего и прошлого), а также значений, выражающих модальность в запретах. Впоследствии, в случае совершенного и претеритного, оно служит основой для формирования единственных форм хеттского языка.

R. Huseynova

Diachronic of tense forms in Indo-European languages

Summary

It is necessary to show the role of aspectual forms in the creation of the Indo-European tense category. However, as we go to the depths of the history of the category, we come across to different forms of deictic, which can serve to differentiate movement at the early stage of the Indo-European language. If we consider Hett's tense system as an ancient Indo-European tense system, we can say that it gives it a modal tinge. The ancient form of Heft's language was inductive with the help of context, the various temporal meanings (the meaning of the present and the past), as well as the meanings that express modality in prohibitions. Subsequently, in the case of perfect and preterit, it serves as the basis for the formation of the only forms of heft language.

Redaksiyaya daxil olub: 04.02.2019